



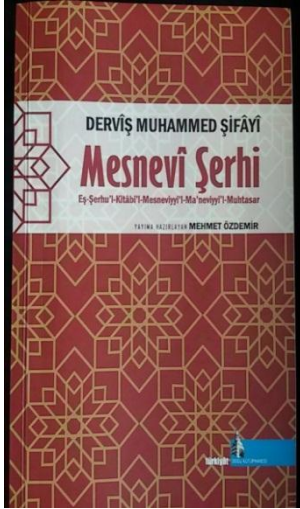
Millî Kültür Araştırmaları Dergisi (MİKAD)

Cilt: 1- Sayı: 1- Haziran 2017

Derviş Muhammed Şifâyî, Mesnevî Şerhi (Eş-Şerhu'l-Kitâbi'l-Mesneviyyi'l-Ma'neviyyi'l-Muhtasar), (Yayıma Hazırlayan: Mehmet Özdemir), Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, 2016,

667 S.

Özlem GÜNGÖR*



Mesnevî, Klâsik Türk Edebiyatı'nın en önemli ve en sık kullanılan türlerinin başında gelir. Mesnevînin bu denli fazla kullanılan bir tür olmasının sebebi, beyitlerin kendi içinde kafiyeli oluşundan, ele alınan konunun istenilen genişlikte işlenebilmesinden ve beyit sayısında sınırlama olmamasından ileri gelmektedir.

Mevlânâ'nın *Mesnevî-yi Manevî*'si Türk Edebiyatı'nda en fazla şerh edilen mesnevîler arasında yer almaktadır. Mesnevî'nin altı cildine yapılan şerhler olduğu gibi, birkaç cildine veya ilk on sekiz beytine yapılan şerhler de mevcuttur. Mesnevî şerhleri üzerine inceleme yapan araştırmacılar, Şifâyî'nin şerhini tam gösterecekler de burada tanıtımını yapacağımız Derviş Muhammed Şifâyî'nin yazmış olduğu Mesnevî şerhi olan Eş-Şerhu'l-Kitâbi'l-Mesneviyyi'l-Ma'neviyyi'l-Muhtasar'ı yayıma hazırlayan Mehmet Özdemir, şârihin sadece Mesnevî'nin iki cildini şerh ettiğini söylemektedir.

Derviş Muhammed Şifâyî, Mesnevî Şerhi (Eş-Şerhu'l-Kitâbi'l-Mesneviyyi'l-Ma'neviyyi'l-Muhtasar) adıyla Mehmet Özdemir'in yayıma hazırladığı eser, “Önsöz”, “Giriş” ve “Eş-Şerhu'l-Kitâbi'l-Mesneviyyi'l-Ma'neviyyi'l-Muhtasar”, “Tenkitli Metin”, “Şerh Sözlüğü” başlıklarını taşıyan üç ana bölümden meydana gelmektedir. Giriş bölümü, şârih Derviş Muhammed Şifâyî'nin hayatı ve eserleri hakkında kısa bilgilerden oluşmaktadır. Şifâyî'nin, Mesnevî Şerhi dışında Şerh-i Şebistân-ı Hayâl, Hediyyetü'l-Fukarâ ve Hediyye-i Rahmet ismini taşıyan üç eseri daha mevcuttur. Özdemir, Giriş bölümünde de belirttiği gibi kaynaklardaki bilgilerin tekrar edilmesi hasebiyle Şifâyî'nin biyografisini oluşturmakta güçlük çekmiştir. Fakat daha sonra tezkireler, Şifâyî hakkında bilgi bulunan kaynaklar ve

* Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora Öğrencisi, gungorozlem16@gmail.com.

şârihin kendi eserlerinde bulunan bilgilerden hareketle hayatı ve eserleriyle ilgili meçhul noktaları aydınlatmaya çalışmıştır. Ayrıca Şifâî'nin herhangi bir kaynaktan rastlanmayan *Şerh-i Şebistân-ı Hayâl, Hediye-yü'l- Fukarâ ve Hediye-i Rahmet* adlı eserlerini tespit edip bu eserlerin kısaca tanıtımını yapmıştır.

Birinci bölüm Eş-Şerhu'l- Kitâbi'l- Mesneviyyi'l- Ma'neviyyi'l- Muhtasar (1. cilt) başlığını taşımaktadır. Bu bölümde öncelikle şerhin birinci cildinin nüsha tavsifi yapılarak nüshanın bulunduğu yer, varak sayısı, satır sayısı, ebatı, yazı türü, müstensahi, istinsah tarihi, telif tarihi, zahriye bilgileri, serlevhası, ketebe-ferağ kaydının yanı sıra eserin başı ve sonundan bir bölüm sunulmuştur. Tenkitli metin kurmada dikkat edilen hususlar (metnin varak, beyit ve satır numaralarının gösterimi; metindeki Arapça ve Farsça ifadelerin dipnotta gösterilmesi) açıklanmıştır. Özdemir, metin çeviri yazısında İsmail Ünver'in "*Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*"; Ziya Avşar'ın "*Tenkitli Metin Neşrinde İmla Sorunu Üzerine Yeni Düşünceler*"; Turgut Koçoğlu'nun "*Metin Neşrinde İmlâ Üzerine Görüşler ve Uygulamalara Dair*"; Bilal Elbir'in "*Sururî'nin Şerhinde İmla Problemleri*"; Furkan Öztürk'ün "*Osmanlı Edebiyatı Metin Neşri Çalışmalarında İmla ve Çeviriyazı Tercihleri*" isimli çalışmalarından faydalanmıştır.

Şârihin Maksadı başlığı altında, Mesnevî'yi nasıl kaleme aldığı anlatılır. İlk önce müsvedde olarak hazırlanan şerh, Derviş Mustafa tarafından temize çekilmiştir. Bu bölümde metin şerhi metodu verildikten sonra, Şifâî'nin Mesnevî'nin birinci cildinde yer alan tasavvufî görüşleri serdedilmiştir. Özdemir, Hâce Abdullah El-Ensârî El-Herevî'nin *Menâzilü's-Sâirîn* adlı eserinin tasavvufî kavramlarını esas alarak şerhteki sülûk mertebelerini tasnif etmiştir. Kitapta, *Başlangıç Kısmı* başlığı altında tövbe, riyâzet, semâ'; *Giriş Kısmı* başlığı altında havf; *Muamelat Kısmı* başlığı altında ihlâs, istikamet, tevekkül; *Ahlak Kısmı* başlığı altında sıdk; *Usûl Kısmı* başlığı altında edep, yakîn, fakr; *Vadiler Kısmı* başlığı altında ihsan, basiret, ilham; *Hâller Kısmı* başlığı altında muhabbet; *Velayet Kısmı* başlığı altında vakit ve *Nihâyet Kısmı* başlığı altında fena kavramlarının tek tek anlamları verilerek Şifâî'nin bu kavramlara dair görüşleri şerhten alınan örneklerle desteklenmiştir.

Eserin ikinci bölümü, 4033 beyitten oluşan tenkitli metni ihtiva etmektedir. Şârih beyitleri şerh ederken uzun uzadıya anlatmaktan kaçınarak sadece beyitlerin temel düşünceleri üzerine yoğunlaşmıştır. Arapça bir mukaddimeden sonra şârih, Mesnevî'nin ilk ve son beyitlerini şu şekilde şerh etmiştir:

1 *Bi'snev ezney çun şikâyet mîkuned* *Ezcudâyîhâ hikâyet mîkuned*

Rivâyet olunur ki bir gün Hüsâmeddîn Efendi Hazretleri pîre 'arz-ı niyâz idüp Şeyh Senâyî İlâhînâme'si gibi yâhud Şeyh 'Attâr Mantıku't-Tayr gibi sultânumun bir kitâbı olsa ki yârân anunla 'amel itseler buyurdıklarında Hazret-i Pîr destâr-ı şerîflerinden bir kâğıd çıkarup sizün hâturunuzda gelmezden evvel kalbüme 'âlem-i gaybdan ilhâm oldu ki bu üslûb üzre bir kitâb inşâ olına diyü buyurup kâğıdı Hüsâmeddîn Efendi eline virdiler evvel Mesnevî'den on sekiz beyt tamâmına dek ki pes suhan kûtâh bâyed vesselâm âhirine değîn ba'de hazret söyleyüp Hüsâmeddîn Efendi yazarlardı hattâ ba'zı giceler tulû'-ı fecre değîn Hazret-i Pîr imlâ buyurup Hüsâmeddîn Efendi kitâbet iderlerdi ba'zı nüshada

Bi'snev in ney çun hikâyet mîkuned

Ez cudâyîhâ şikâyet mîkuned'dür çün işbâ'ladur nice ma'nâsına neyden murâd kendülerdür ve kendüler emsâli 'ârif billâh evliyâullâhdur neyden zuhûr iden negamât neyün olmayup üfüren nâyînün olup evliyâdan zuhur iden esrâr kendülerden olmayup emr-i Hakk'ıla olup kendüler neymânend âlet-i Hak oldukları i'tibârıyla bu 'abd-i fakîr dimişdüm hep hâhiş-i yârıla olur zârî 'âşık mutrib ki ele almaya neyde nefes olmaz pes 'uşşâk-ı Hudâ'nun cümle nâleleri emr-i Hakk'ıladur evvelâ bi'snev diyüp işitmekle emr iderler ki talibe lâzım olan mürşidün kelâmın cân kulağıyla işitmekdür pes buyururlar ki bu neyi işit nice hikâyet ider ayrılıklardan şikâyet ider nüsha-yı evvel üzre ma'nâ neyden işit nice şikâyet ider ayrılıklardan hikâyet ider.

4033 Sabr âred ârzûrâ nî şitâb

Sabr kun vallâhu a'lem bissavâb

Ârzûyı sabr getirür ivmek degül sabr eyle savâba Allâh a'lemdür lâzım olan sabrdur vaktini Hudâ bilür temmet hâzihi'l-cildü'l-evvel bi'avnillâhi Te'âlâ elhamdülillâhi 'alettamâm vessalâtu vesselâm 'alâseyyidi'l-enâm Muhammed 'aleyhisselâm ve âlihi ve sahbîhi ecma'in vaka'a'l-ferâğ fîyevmi'l ehadi's-şehr-i tramazan fîyevm-i seb'a ve 'aşrîn 'alâyedi'l-ba'de'l-fakîr ilârahmetillâhi'l-Mevlevî du'âgûy [gulâmî] oldı târihi cildün 1081 Dervîş Mustafâ ehade semânîne ve elf 1081.

Üçüncü bölümde ise “Şerh Sözlüğü” başlığı altında Kelime Anlamları Sözlüğü ve Prof. Dr. Ziya Avşar'ın adını vermiş olduğu Murat Sözlüğü başlıkları mevcuttur. Özdemir, bu bölümde kelimelerin lügat anlamlarını vermekle kalmamış aynı zamanda kelimelerin şerhte *murat edilen* mânâlarını da aktarmıştır.

Sonuç olarak Mehmet Özdemir, edebiyatımızda hem tozlu rafların ardında gün yüzüne çıkmayı bekleyen pek çok eserden birini yayımlamış hem de edebiyatımızda büyük bir yekûn tutan Mesnevî şerhlerinden birini günümüz okuyucusunun istifadesine sunmuştur. Dolayısıyla Dervîş Muhammed Şifâyî'nin *Mesnevî Şerhi Eş-Şerhu'l- Kitâbi'l-Mesneviyyi'l-Ma'neviyyi'l-Muhtasar* adlı eserinin yayımıyla sadece ilim âlemine değil, irfânî birikimize de büyük katkı yapılmıştır. Dileriz ki eserin ikinci cildi ve şârihin diğer eserleri de en kısa zamanda okuyucusuyla buluşur.